

Martinovics Vilmos
C. évfoly. 1958.

AZ UTOLSÓ MAGYAR

Az interjú 2012. november 14-én Szekesfeherváron készült.

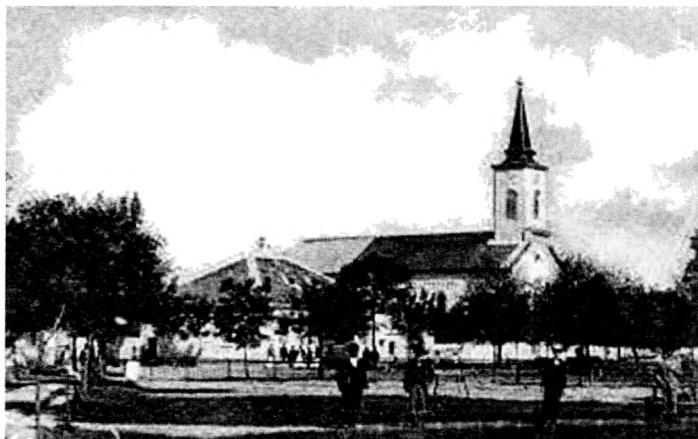
A Martinovics család gazdag volt. Csurogon, a Gyöngyszigeten² voltak a földjeink. Minden gyerek (öt fiú és egy lány született) 7 láncc földet kapott.

Édesanyám családjáról semmit nem tudok, csak azt, hogy földművesek voltak, és kivégezték őket. Miklós nagybátyámat is. Úgy tudom, hogy amikor bejöttek a magyarok Csurogra, akkor a szerbek a padlásokról lődöztek rájuk. Félrehúzták a cserepet, és úgy... a magyarok utána ezeket elfogdosták. És állítólag kivégezték. De nem a magyarok kezdték!¹ Apa '44-ben bevonult katonának. Mi ott maradtunk. Mielőtt jöttek a partizánok, mindenki menekült.¹¹ Mondták, hogy menjünk mi is. Ott a ló, a kocs... menjünk. Volt, aki fölpakolt, és elment Adára. Azok jól jártak, mert el tudták vinni szinte mindenüket. De azoknak, akik ott maradtak – mint mi is –, széthordták a holmijukat. Anyának be kellett vinni a lovat szekeresül Zomborba, mert kellett a jugoszláv hadseregnek. Mire visszajött, elvitték a tehenünket, a szemünk láttára. Mi nem menekültünk, mi nem bántottunk senkit. Anya szülei eladtak egy üsőt. (Szremkónak hívták őket, de többet nem tudok róluk. A szüleim sosem beszéltek róluk.) A nagyapámat behívták a község házára, hogy rendezzék a papírokat. A nagyapám nem jött vissza. Kivégezték. Ment öreganyám utána (akkor még nem tudta, mi történt), ebédet vitt neki. Őt se engedték el. Anya is be akart menni. Az örrel, aki ott állt a község háza előtt, együtt járt iskolába. Az mondta neki: „Maris! Menjél haza, mert ha te ide bemész, innen már ki nem jössz!”

Utána a partizánok összetereltek bennünket a piactéren. Akin volt ékszer, oda kellett nekik adni. Mert ha nem, azt fejbe lövik. Szétválasztották a gyerekeket meg a szülőket. A gyerekeket bevagonírozták; volt, aki nyitottba, volt, aki csukottba került. Azokat a felnőtteket pedig, akik tudtak menni, Jáekre hajtották, a lágerba. Anya is gyalog ment. Útközben, aki nem bírta a gyaloglást, azt lelőtték.

¹ Martinovics Vilmos édesanyjával, Martinovics (sz.: Szremkó) Máriával Teleki Júlia Agárdon készített interjú (Megjelent: Teleki Júlia Hol vannak a sírok? 39 oldal). A partizánok a Szremkó család öt tagját gyilkolták meg, köztük az áldott állapotban lévő Ilonát. (U.o.: 87. p)

² Gyöngysziget: A Tisza a szabályozása előtt Törökbecse és Csurog között a folyó hatalmas kanyart tett. Ezt a szabályozáskor átvágták, s a kanyar által közrefogott rész a holt mederré vált szakasz ölelésével szigetté változott. Az egész Dél-Alföld egyik legeredményesebb része.

A Szent Lajos katolikus templom Csurog főterén, 1945-ben rombolták le

Onnan a német családok már elmenekültek addigra, a házaik üresen álltak.³ Azokba raktak bennünket. Szalmán aludtunk; a felnőtteket befogták dolgozni, anyának a villanytelepre kellett menni, főzni a munkásoknak. Ezt persze később tudtuk meg, amikor megtalált bennünket. Az anyák keresték a gyerekeiket: „Nem látta ezt és ezt a gyereket?” A kerteken át mentek tovább. Mert az utcára se volt szabad

kimenni. Minden sarkon felállítottak egy bódét, abban állt a partizán. Derékszíz volt rajta, meg a csillagos sapka a fején. Kukoricakását kaptuk, de nem volt hozzá semmi. Ettük a csicsókát a kertben, előfordult, hogy találtunk eldugott, elásott zsírt, mást... kiszedtük a krumplit a földből... fogdostuk a galambokat, hogy legyen mit enni. Aki meghalt, azt kirakták a kapu elé reggel. Jött egy szürke ló kocsival, a hullát fölrakták. Hova vitték őket, nem tudom.⁴ Én is megbetegedtem. Sebek lettem rajtam, még mindig hordom a nyomokat a kezemen. Nem bírtam volna sokáig én se. Körülbelül 9 hónapig voltunk ott, amikor sikerült megszöknünk. Emlékszem rá, hogy anya egyik este nem jött haza. Mi valahogy ki tudtunk szökni a házból. Egy híd alatt vártunk, amíg besötétedik. Ott találkoztunk. Anya tudta, hogy merre kell menni. Csurogra már nem mehettünk vissza. Földvárra mentünk valamelyik rokonhoz. Csak annyink volt, ami rajtunk volt.

Teréz néni, apa legidősebb nővére Újvidéken lakott. Sokat jött-ment abban, hogy megtudja, mi a helyzet. Ő mondta meg apának, amikor az odakerült a katonaság után: „Ne menjél haza Csurogra, mert ott kivégeznek mindenkit!” Apa így átjött Magyarországra. Teréz néni által tudtuk fölvenni vele a kapcsolatot. Utánaszöktünk. Először is keresni kellett egy vezetőt. Meg volt beszélve az időpont és a találkozási hely. Sohse felejttem el: ősz volt. Nem együtt mentünk: a vezetővel (nő volt az illető) ment a nővérem, anyával meg én. Tisztes távolból követtük őket. A partizánok elől bebújtunk a szárkúpokba. Ott vártunk, amíg elmennek. Eltévedtünk. De aztán megtaláltuk egymást. Bácsalmásnál jöttünk át. Ott is voltak üres sváb házak, ott kaptunk menedéket. (Apa már korábban megmondta Teréz néninek, hogy Bácsalmáson lesz, azért mentünk oda.)

³ Valójában Járekon ott maradt néhány német család. Ezeket bezsúfolták a falu egy-két házába, hogy helyet csináljanak a más helységekből odaterelendőeknek. – M.M.

⁴ Amíg a gazdag német falu temetőjének nagy családi kriptái meg nem teltek, a tetemeiket azokba dobálták, utána a faluhatárt jelző, „urasági árok” néven ismert vonalat mélyítették ki, s abba hordták az elhaltakat. M.M.

JEGYZETEK

- ⁱ „A m. kir. vezérkari főnök bírósága 1943. december 14-én 869 csurogi szerb lakos kivégzésével vádolta Feketehalmy-Czeydner altábornagyot és bűnös társait. Cseres Tibor: Vérbosszú Bácskában 203. p.
- ⁱⁱ 1944. október 30. A partizánok a községháza előtt agyonlőtték 130 magyart. A helyi hatóság kidoboltatta a kivégzés hírét, és kényszerítette a hozzátartozókat annak végignézésére. Utána nekik kellett elszállítaniuk meggyilkolt rokonaikat a sintérgödörbe. A kivégzések hetente megismétlődtek. Vékás János: Magyarok a Vajdaságban, kronológia 20. p.
- ⁱⁱⁱ A szablyai eseményeket bővebben lásd: Matuska Márton: Hová tűntek Zsablyáról a magyarok? A VMDP Történelmi Bizottsága, Temerin, 2004.

Dupp Bálint – csurogi plébános